

תפילה וברכות להצלחת אומות העולם³³

תפילה וברכות להצלחת אומות העולם

א. עם תחילתה של הפלישה הרוסית לאוקראינה, שבה ועלתה מחדש השאלה האם על פי ההלכה מותר להתפלל להצלחת נכרים או לברכם בברכות להצלחה.

במבט ראשון חשבתי להביא לכך מקורות מתפילותיהם של אברהם אבינו ומשה רבנו:

אברהם אבינו התפלל על אנשי סדום (בראשית יח, כג-כה), וכן נצטווה להתפלל על אבימלך (בראשית כ, ז) "וַעֲתָה הָשֵׁב אֶשֶׁת הָאִישׁ כִּי נָבִיא הוּא וַיִּתְּפֹלֵל בְּעֶדְךָ וְחַיָּהּ". ומשה רבנו התפלל להסיר את מכת הצפרדעים, כאמור בתורה (שמות ח, ח) "וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִעַם פְּרָעֹה וַיִּצְעֲקוּ מֹשֶׁה אֶל ה' עַל דָּבַר הַצִּפְרָדְעִים אֲשֶׁר שָׁם לַפְּרָעֹה". אולם בשו"ת בית שערים (יו"ד סימן רכט) כתב על כך: "ואין ראייה משם, דמבואר בירושלמי (מועד קטן פ"ג ה"ה) דאין למדים דבר מקודם מתן תורה".

והוסיף: "וגם אין ראייה מאלישע שריפא צרעת נעמן (מלכים ב, ה), דשם היה משום איבה, ומתיירא ממנו, כמבואר שם". כוונתו למסופר בנביא (שם פסוק ז) "וַיְהִי כִּקְרָא מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֶת הַסֹּפֵר [איגרתו של מלך ארם, שביקש כי אלישע הנביא ירפא את נעמן שר צבאו שהיה מצורע] וַיִּקְרַע בְּגָדָיו וַיֹּאמֶר הָאֱלֹקִים אֲנִי לְהָמִית וּלְהַחְיֹת כִּי זֶה שָׁלַח אֵלַי לְאַסֹּף אִישׁ מִצָּרְעָתוֹ כִּי אֶךָ דָּעוּ נָא וְרָאוּ כִּי מִתְאַנֶּה הוּא לִי". ולכן היה מותר לאלישע לרפאות את נעמן, מחמת החשש ש"איבה" זו של ארם לישראל, תגרום לסכנה לישראל.

עוד חשבתי להביא ראייה מדברי המשנה במסכת אבות (פ"ג מ"ב) "רבי חנינא סגן הכהנים אומר, הוֹי מתפלל בשלומה של מלכות, שאלמלא מוראה, איש את רעהו חיים בלעוהו". ופירש רבנו יונה: "יש לאדם להתפלל על שלום כל העולם ולהצטער על צער של אחרים. וכן דרכם של צדיקים, כמו שאמר דוד ע"ה (תהלים לה, יג) וְאֲנִי בְּחַלּוֹתָם לְבוּשִׁי שֶׁקַּע עֲנִיִּיתִי בְּצוּם נַפְשִׁי וְתַפְלְתִּי עַל חִיקִי תִשׁוּב, שאין לעשות תחנוניו ובקשתו לצרכיו לבד, אך להתפלל על כל בני אדם שיעמדו בשלום, ובשלומה של מלכות יש שלום לעולם". לפי פירוש זה, ודאי אין כל מניעה, ואדרבה יש מעלה בתפילה להתפלל לשלום כל העולם, ובכלל זה כמובן, אומות העולם.

וכן נראה לכאורה מהמסופר בגמרא (יומא סט, א) על שמעון הצדיק שאמר לאלכסנדר מוקדון "אפשר בית זה [בית המקדש] שמתפללים בו עליך ועל מלכותך שלא תחרב". וידוע המנהג המקובל מדורי דורות בכל קהילות ישראל בתפוצות לומר בשבת את תפילת "הנותן תשועה למלכים" - להצלחת השלטון הנכרי בכל מקום שבו נמצאים יהודים.

אולם יש חולקים על פירושו של רבנו יונה, ולדעתם התפילה לשלום המלכות לא נועדה עבורם אלא עבורינו, כדי שלנו יהיו חיי שלום ושלווה, כפי שנראה מדברי רבנו בחיי (אבות שם) שכתב: "אפילו באומות העולם צריך להתפלל בשלום המלכות, כיון שאנחנו מסורים בידם ונשמרים ברשותם, שאלמלא מוראה היו הבריות הורגים זה את זה. וכשיש מלך בארץ שיתנהגו הכל על פיו, ויהיה מוראו עליהם ושופט אותם

תפילה וברכות להצלחת אומות העולם³³

בצדק, הרי זה תיקון בני הארץ ותועלתם ומידת השלום שרויה ביניהם, ולכן צריך להתפלל בשלומה וכן כתוב בירמיהו (כט, ז) וְדַרְשׁוּ אֶת שְׁלוֹם הָעִיר וְהִתְפַּלְלוּ בְּעֵדָה אֶל ה' כִּי בְשָׁלוֹמָה יִהְיֶה לָכֶם שְׁלוֹם".

הצלה וריפוי נכרי

ב. ונראה כי השאלה, האם מותר להתפלל לרפואת נכרי, תלויה בדברי הפוסקים בנדון הצלת ורפואת נכרים.

במסכת סנהדרין (נז, א) ובמסכת עבודה זרה (כו, א) מובא: "עובדי כוכבים ורועי בהמה דקה לא מעלין ולא מורידין". ופירש רש"י: "**לא מעלין** אותם מן הבור **להצילם מן המיתה**, **ולא מורידין** אותם לבור **להמיתם בידים**". מצד אחד אסור להרוג נכרים בידים, אך מצד שני גם אסור להצילם מסכנת מות.

בטעם האיסור להציל נכרי כתב הרמב"ם (עבודה זרה פ"י ה"א) "ואסור לרחם עליהם שנאמר (דברים ז, ב) **וְלֹא תִחְנַם**. לפיכך אם ראה מהם אובד או טובע בנהר לא יעלנו, ראהו נטוי למות, לא יצילנו. אבל לאבדו בידו או לדחפו לבור וכיוצא בזה, אסור, מפני שאינו עושה עמנו מלחמה". מהפסוק "**לֹא תִחְנַם**" למדו חז"ל שאסור לתת לנכרי מתנות חינם, וסבר הרמב"ם כי גם **הצלת הנכרי** היא בעצם **נתינת מתנה**, האסורה מדין "**לֹא תִחְנַם**".

בשו"ת בית שערים (יו"ד סימן רכט) למד רבי עמרם בלום, מתלמידי החתם סופר, מדברי התוספות בעבודה זרה (כו, א ד"ה לא מעלין) טעם אחר לאיסור הצלת נכרי - "**משום שמגדל בן לעבודה זרה**", כמבואר בתחילת הסוגיא שם בדברי המשנה: "בת ישראל לא תיילד את העובדת כוכבים מפני שמייילדת בן לעכו"ם". כשם שאסור ליילד נכרי, כי מרבה בכך שיהיו עובדי עבודה זרה בעולם, כך אסורה הצלת נכרי, כדי לא להרבות עובדי עבודה זרה בעולם. נפקא מינא בין הטעמים: "לפי טעם התוספות, על כרחך **אינו איסור דאורייתא** להצילו, דאם כן לא היה מותר להצילו משום איבה [כמבואר בגמרא (עבודה זרה כו, א) שמותר להציל נכרי כשיש חשש "איבה", דהיינו שיש חשש שאי הצלתו תגרום לשנאת יהודים, שעלולה להביא לסכנה]. אבל אם הטעם משום לא תחנם הוי איסור **דאורייתא**".

דברי הרמב"ם נפסקו להלכה בשו"ע (יו"ד סי' קנח סעי' א) "**עובדי גלולים** משבעה עממין, שאין בינינו וביניהם מלחמה, אין מסבבין להם המיתה, **ואסור להצילם** אם נטו למות. כגון, שראה אחד מהם שנפל לים, אינו מעלהו, **אפילו אם יתן לו שכר**. לפיכך אסור לרפאותו, אפילו בשכר, אם לא היכא דאיכא משום איבה".

עובדי עבודה זרה בזמנינו

ג. הכסף משנה (עבודה זרה פ"י ה"א) דייק מלשון הרמב"ם שרשאי להציל ולרפאות נכרי שאינו עובד עבודה זרה: "ומדברי רבינו שהזכיר בכל זה עובד עבודה זרה, משמע שאם אינו עובד עבודה זרה מותר

תפילה וברכות להצלחת אומות העולם³³

לרפאותו בשכר, וכן להעלותו מהבור". וביאר הכנסת הגדולה בספרו דינא דחיי, כי הרמב"ם, שכידוע היה רופא במצרים, ריפא את הישמעאלים, היות ואינם עובדי עבודה זרה: "וכל שלא עבד עבודה זרה מותר לרפאותו, **בין בשכר בין בחינם**, אע"ג דליכא למיחש לאיבה. ולא אסיר לא משום 'לא תחנם', ולא משום 'לא מעלין ולא מורדין'. דכל זה אינו אלא בעובד עבודה זרה, וכמו שכתב שם הרב ז"ל בכסף משנה". ומבואר בדבריו שמותר להציל ולרפא נכרי שאינו עובד עבודה זרה **אפילו בחינם**.

בנדון הצלת נכרים המאמינים "**בשיתוף**" של בורא עולם לכוחות אחרים, משמע מדברי הרמ"א (או"ח סי' קנו סע' א) שאינם עובדי עבודה זרה. אולם בפתחי תשובה (יו"ד סי' קמז ס"ק ב) הביא את דברי הנודע ביהודה (מהדורא תנינא יו"ד סימן קמח) והמעיל צדקה (סימן כב) ועוד פוסקים, שנקטו להלכה כי המאמינים ב"שיתוף" הם עובדי עבודה זרה.

ובנדון **עובדי עבודה זרה בזמנינו**, כתב המאירי (חולין יג, ב ד"ה יש מקשין) כי דברי המשנה בעבודה זרה (פ"א מ"א) "לפני אידיהן של גוים שלשה ימים אסור לשאת ולתת עמהן", נאמרו רק "על עובדי האלילים וצורותיהם וצלמיהם", אבל "**בזמנים הללו מותר לגמרי**", כי בזמנינו הנכרים אינם עובדים לשמש ולירח ולצלמים כפי שהיה בעבר, וכל מעשיהם לשם עבודה זרה נעשים מתוך "הרגל" ש"מנהג אבותיהם בידיהם".

...

תפילה על נכרים

ד. על פי המבואר לעיל נראה כי אין הבדל בין הצלה ורפואה **גופנית** להצלה ורפואה **רוחנית** בתפילה, ולפיכך השאלה האם מותר להתפלל לרפואת נכרי, תלויה בדברי הפוסקים שהובאו לעיל בנדון הצלת ורפואת נכרים.

• נכרי עובד עבודה זרה - שאסור להצילו ולרפאו בחינם, אסור להתפלל לרפואתו.

• נכרי שאינו עובד עבודה זרה - שמותר להצילו ולרפאותו בחינם, מותר גם להתפלל לרפואתו.

במישור המעשי, יש לבדוק מיהו הנכרי שיש צורך להתפלל עבורו, ובזה יש הבדל בין ישמעאלים שאינם עובדי עבודה זרה, לנוצרים שהם עובדי עבודה זרה. ובנדון עובדי עבודה זרה "בשיתוף", שהם "רוב אומות העולם" [ובכללם הנוצרים המאמינים ב"שיתוף"], נחלקו הפוסקים האם דינם כעובדי עבודה זרה, או לא. ואילו לדעת המאירי, הנכרים בזמנינו אינם עובדי עבודה זרה, מכיון שמעשיהם לשם עבודה זרה נעשים מתוך "הרגל" ש"מנהג אבותיהם בידיהם".

ואכן בספר חסידים (סימן תשצ) כתב: "אם יש נכרי שעשה טובות ליהודים, יכולים לבקש להקב"ה שיקל בדינו. וכן יכולים לבקש על מומר שעשה טובה ליהודים. וכן אמר רבי יוחנן על חרבונא 'זכור לטוב', לפי שדיבר על המן. אבל נכרי רע וכן מומר רע אין לבקש עליו, ויצחק אמר על עשו יִחַן רָשָׁע (ישעיה כו, י) והשיב

תפילה וברכות להצלחת אומות העולם³³

לו בִּלְ לַמֶּד צֶדֶק (שם)". ומפורש בדבריו שמותר לבקש - להתפלל להקב"ה שיקל בדינו של נכרי שעשה טובות ליהודים, והוא לא חילק בין נכרי עובד עבודה זרה לנכרי שאינו עובד עבודה זרה.

על פי דבריו דן רבי חיים פלאג'י בשו"ת חיים ביד (סימן לג) "על מי שיש לו גוי שהוא סוחר שלו ומרוויח עמו ועושה לו טובה והוא חולה, אי מותר להתפלל עליו שיחיה, וגם לתת צדקה בעדו לתלמיד חכם שילמדו לרפואתו, או לא", וכתב: "נראה לי **דמותר גמור הוא**, וכמו שכתב בספר החסידים (סימן תשמו) שיהודי שעשה לו גוי טובות כשזכרו צריך לומר עליו זכרו לברכה, ועיין בספר חסידים (סימן תתקפב)".

בהמשך דבריו כתב רבי חיים פלאג'י: "הרב יצחק עטיה בספרו רוב דגן (קונטרס אות לטובה, אות מה) נשאל, האם מותר לעשות לחישה וברכה לגוי החולה שיתרפא, וגם אם הוא גוי קטן ולא ידיע מאי ליהוי, שמא יהיה מחסידי אומות העולם, אם מותר גם כן לברכו ולעשות לו לחישה שיתרפא מחוליו. והשיב, אם כשבא אליו הגוי ויכול להשתמט ממנו, למד לשונך לומר איני יודע. אבל אם היה המציאות שהוא מכיר שיוודע ללחוש ולא יוכל להשתמט, אז מפני דרכי שלום ואיבה, מיבעי ליה ללחוש ולהתפלל עליו שיחזור למוטב ויתרפא. והיינו דומיא דמפרנסים עניי כותים הבאים לשאול עם עניי ישראל מפני **דרכי שלום** [כפי שנפסק בשו"ע בהלכות צדקה (יו"ד סי' קנא סע' יב) "מותר לפרנס ענייהם ולבקר חוליהם משום דרכי שלום"]. וגם שאם תהיה שעת רצון ודבריו נשמעים ויתרפא, יהיה קידוש השם בדבר. וגם אפשר **שעל ידי זה יהיה גר צדק** [והביא לכך ראייה מ"מעשה רב" שאלישע הנביא ריפא את נעמן מצרעתו] כדלעיל **אות א**] ועל ידי זה נעשה גר תושב (גיטין נז, ב) "והיה זה רפואת הנפש והגוף בבית אחת".

רבי חיים פלאג'י הכריע למעשה להתיר להתפלל לרפואת נכרי, אם יש ליהודי צורך בכך: "ושוב בו בפרק בא נדון לפני כיוצא בזה, ביהודי אחד סרסור מגוי אחד וחלה ונטה למות והגיע עד שערי מות, ובא היהודי לפני באומרו שהוא ערב ליהודים שנתנו לו סחורות בהקפה לגוי זה. והיהודי הסרסור יצא ערב בעדו, ואם מת הגוי הסוחר הנזכר יבוא נזק והפסד ליהודי הסרסור הלזה שיצא ערב בעדו. ובכן חילה פני שאקבץ עשרה תלמידי חכמים וילמוד תהלים בעד הגוי החולה הלזה. וכן עשיתי מעשה, והיה קידוש השם גדול שקם מחוליו והכיר מעלת האומה ישראלית. ושוב אירע עוד מעשה בגוי אחד שחלה ונטה למות, ושלח אלי שיתפלל בעדו שיחיה, ונתרפא. וחלם חלום הגוי הנזכר כי תפילתי עשתה פירות, והיה קידוש השם גדול".

וכן פסק בשו"ת בית שער (בהמשך דבריו המובאים לעיל **אות ב**) "נראה לי דמותר להתפלל בעד נכרי חולה, ולא מיבעיא אם אינו נוטה למות, אלא אפילו נוטה למות הרי לדעת כסף משנה [**אות ג**], אם אינו עובד עבודה זרה מותר לרפאותו, וכל שכן נכרים בזמן הזה דלאו עובדי עבודה זרה הן [יתכן שכוונתו לשיטת המאירי שהבאנו לעיל **אות ג**]. ומכל שכן כשמבקש להתפלל עבורו הרי מאמין באלקי ישראל, והרי בן נח אינו מצווה על השותף. לכן אין להחמיר כל כך אפילו אין לחוש משום איבה".

וכן הכריע הגר"ע יוסף בספרו יחווה דעת (ח"ו סימן ס) לאחר שהביא את דברי הפוסקים שנתבארו לעיל: "הדבר ברור שאם הוריו של הגר צדק ישמעאלים והם חולים, מותר להתפלל עליהם לרפואה שלימה, כיון שאינם עובדי עבודה זרה. וכן מתבאר בכסף משנה (עבודה זרה פ"י ה"א). ולכאורה יש מקום לומר שאפילו אם הוריו נוצרים שמשתפים שם שמים ודבר אחר, אין דינם כעובדי עבודה זרה, לפי מה שכתבו התוספות

תפילה וברכות להצלחת אומות העולם³³

סנהדרין (סג, ב), שבני נח לא הוזהרו על השיתוף, וכן כתב הרא"ש שם. וכן פסק הרמ"א (או"ח סימן קנו), שלא הוזהרו בני נח על השיתוף. ולפי זה נראה שכיון שגם עובדי עבודה זרה בשיתוף אין דינם כעובדי עבודה זרה, מותר לרפאותם, אפילו במקום שאין לחוש לאיבה, וכן **מותר להתפלל לרפואתם**."

ונראה לענ"ד להביא ראיה להתיר להתפלל עבור נכרים, מדברי האגרות משה (או"ח ח"ד סימן כה) שאין לבן נח **חיוב** להתפלל, אך **יש לו מצוה** להתפלל "כמפורש בקרא (ישעיה נו, ז) כִּי בֵּיתִי בֵּית תַּפְלָה יִקְרָא לְכָל הָעַמִּים, ואם כן הרי הוא כמפורש שאף שפטורים מתפילה, מכל מקום כשמתפללים להשי"ת עושין מצוה. דאם לא כן איזה שבח הוא במה שיקרא בית תפילה לכל העמים, אם אין לנכרים שום מצוה בתפלתם. ומסתבר שהוא בחשיבות דאינו מצווה ועושה". ובהמשך דבריו כתב: "אבל נראה לענ"ד דהוא רק לקבוע חיוב להתפלל אף **כשאין לו צורך מיוחד**, לבקש איזה דבר. אבל **כשמתפלל רק כשיש לו צורך**, כגון שיש לו חולה או שאין לו פרנסה, **הוא כחיוב ממש**. ולא קשה ממה שלא החשיב זה למצוה מיוחדת בחיובי בני נח, משום דזהו עיקר האמונה בהשי"ת, שרק הוא הנותן פרנסה והרופא חולים. וכשאינו בוטח בהשי"ת ואינו מתפלל אליו, הרי הוא כאינו מאמין בו ומאמין בדברים אחרים. ואמונה בהשי"ת, אף שלא הוזכר זה במנין ז' המצוות, ודאי הוא מחוייב להאמין". ומאחר וגם נכרים מחוייבים להתפלל על צרכיהם, נראה כי מותר לישראל להתפלל עבורם כדי לאפשר להם להתפלל.

לברך נכרים

ה. המגן אברהם כתב בהלכות ברכת המזון (או"ח סי' קפט ס"ק א) "כשיש עכו"ם בבית נוהגים לומר כולנו יחד בני ברית. וכתב הט"ז (יו"ד סי' רלב ס"ק יד) שאינו נכון, דכיון שאומר כולנו יחד, הכל בכלל. אלא יאמר אותנו בני ברית כולנו יחד. והטעם, לפי **שאסור לברך עכו"ם, דכתיב לא תחנם**". ומפורש בדבריו כי **אסור לברך נכרי**, משום איסור "לא תחנם". וכן נראה מדברי הרמ"א (או"ח סי' קצג סע' ג) שכתב בטעם המנהג שאין לקבוע אכילה שתחייב זימון בבית עובד כוכבים "דיש לחוש לסכנה אם ישנו בנוסח הברכה ולא יאמרו הרחמן יברך בעל הבית הזה" - והיינו כי אסור לברך את בעל הבית הנכרי.

בשו"ת ערוגת הבשם (ח"א או"ח סימן לג) הביא את דברי המגן אברהם, וכתב כי לפי זה שמותר לברך נכרי "המכירו", היות ואין בזה חשש איסור לא תחנם: "**בנכרי המכירו**, לא גרע מהא דקיימא לן (יו"ד סי' קנא סע' יא) דבנכרי המכירו מותר ליתן לו מתנת חנם, ומבואר בט"ז (שם ס"ק ח) הטעם, דמסתמא גמולו ישלם לו". ובשו"ת אבני דרך (חלק יד סימן קנו) הסביר את הדברים: "אם מיירי בשכן גוי, אין שום בעיה לברכו, שכן נאמר בתוספתא (עבודה זרה פ"ג) לגבי איסור לא תחנם, שאם היה שכנו או אוהבו, הרי זה מותר, שאינו אלא **כמוכרו** לו. וכן מבואר בט"ז (יו"ד סי' קנא ס"ק ח) שאם מכירו, לא הוה עלייהו שם **מתנה** אלא **כמכירה**, שהרי ישלם או כבר ישלם לו".

כאשר מדובר בנכרי שהוא מכיר, ויש נוהג לברך זה את זה, יש שיקול נוסף להתיר משום "**דרכי שלום**", כמבואר בשו"ת אבני דרך [בהמשך דבריו] על פי מה שכתב המגן אברהם (או"ח סי' שמו ס"ק ד; הובא במשנה ברורה ס"ק ז) "דרך ארץ לומר לאדם שעוסק במלאכה, תצליח במלאכתך, ואפילו לעכו"ם" [במחצית השקל (שם) הוסיף: "אפילו הנכרי עוסק במלאכה שאסורה לישראל, כגון בשבת או בשביעית, כיון דאין הגוי עושה איסור אינו מוזהר עליו"]. והיתר זה הוא משום "דרכי שלום" (כמבואר ברש"י בגיטין סב, א). ולכן במקום שהצורך לברך נכרי הוא משום "דרכי שלום", יש להתיר זאת.

תפילה וברכות להצלחת אומות העולם³³

ברכת כהנים במקום שנמצא גם נכרי

ו. בשו"ת מהרי"ל (החדשות, סימן כא) כתב: "יש מקומות ראיתי שאין מניחים שום נכרי בבית הכנסת בשעת נשיאת כפיים". וכן מבואר בשו"ת זרע אמת (ח"ג או"ח ס' יב) שכתב: "יש למנוע מלברך ברכת כהנים אם ימצאו נכרים בבית הכנסת, על פי דברי הזוהר (פרשת משפטים, דף קכ"ד ע"א) יראה כל זכורך, דבשמחתו לא יתערב זר. וכן משמע בזוהר (פרשת נשא) שעל ידי כך נמנע השפע מ"ישראל".

אולם החיד"א (יוסף אומץ סי' ע סע' ד) כתב: "שמעתי שיש מי שמנע לכהנים לומר ברכת כהנים, אם יש נכרי בבית הכנסת, ולא ידעתי טעמו. ואפשר דעבד הכי משום דבשלחן ערוך (או"ח סי' נה סע' כ) יש סברא דלענות אמן צריך שלא יהיה מפסיק טינוף או נכרי, והשתא שיש נכרי מפסיק בין הכהנים לקהל או לאיזה יחידים, אינם יכולים לענות אמן. ואי משום הא לא איריא, דכבר כתב הרב הגדול מהר"י דוד בספרו בית דוד (סימן לב) דדין זה דנכרי מפסיק היינו כשהמברך ברשות אחת והעונה ברשות אחרת, אז הנכרי שביניהם מפסיק. אבל אם המברך והעונה ברשות אחת דמצטרפים, אין הנכרי מפסיק. ואם כן בנדון דידן שהכהנים והעם ברשות אחת, הגם דיש שם נכרי, אינו מפסיק. ואין צורך להאריך בזה באופן דעל פי הדין נראה דצריך לברך ברכת כהנים, כי הוא צורך גדול בתפילה, ואין לבטל מצוות ולמנוע ברכתן של ישראל".

והנה לכאורה היה נראה לומר, כי טעמם של האוסרים לברך ברכת כהנים בשעה שנכרי נמצא בבית הכנסת, הוא משום שאסור לברך נכרי בגלל איסור לא תחנום. אולם מדברי הראשון לציון, רבי יצחק יוסף, בספרו ילקוט יוסף (או"ח ח"ה, סי' קכח סע' פו) נראה שאין לחשוש לכך: "אם יש נכרים בבית הכנסת בשעת ברכת כהנים, ואי אפשר להוציאם החוצה משום איבה, יש נוהגים להימנע לעת כזאת מנשיאות כפים. אבל הנכון שלא לחוש לכך, אלא יעלו הכהנים לדוכן ויברכו ברכת כהנים כדת, כי אין הכוונה בברכתם אלא לעם ישראל, שכן נוסח הברכה "וצונו לברך את עמו ישראל באהבה". ובהערה הביא את דברי אביו, הגר"ע יוסף, שכתב: "בהיותי משרת בקודש במצרים, ראיתי שאין מקפידים כלל על כך. והמנהג שהכהנים נושאים כפיהם בכל יום, גם אם יש איזה נכרי בבית הכנסת באותה שעה, וכן עיקר להלכה ולמעשה".

כיוצא בזה כתב לי ידידי הרב משה חפוטא, רב ק"ק דעת תורה, לוס אנג'לס, שמטעמי האוסרים לברך ברכת כהנים כשנכרי נמצא בבית הכנסת "על פי דברי הזוהר יראה כל זכורך, דבשמחתו לא יתערב זר. וכן משמע בזוהר פרשת נשא שעל ידי כך נמנע השפע מ"ישראל" - נראה כי רק בברכת כהנים יש למנוע מהנכרי מלהתברך בה, אולם בשאר הברכות אין איסור לברך נכרי.

...

התפילה - בקשת רחמים מהקב"ה; הברכה - כח להמשיך ברכה ממקורה העליון

ז. ונראה לענ"ד לחלק בין ברכה ובין תפילה על נכרים, בהקדם ההבדל המהותי שיש בין תפילה לבין ברכה.

התפילה היא בקשה מהבורא שיאזין לקולנו וישמע לתפילתנו. לעומת זאת, ברכה היא כח שנמסר בידיו של המברך להשפיע ברכה ממקורה העליון [בְּרָכָה - מלשון בְּרָכָה], וכדבריו של רבנו בחיי (דברים ח, י) כי "לשון 'וברכת' ענין תוספת וריבוי, והוא מלשון בְּרָכָה הנובעת מן המקור. והנה כאשר אנו מברכים להקב"ה יש בזה תוספת רוח הקדש, וברכתנו היא סיבה שיתברכו כל בריותיו ממנו". וידועים דברי חז"ל (מגילה טו, א) "אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך", שאפילו ל"הדיוט" יש כח לברך אחרים.

תפילה וברכות להצלחת אומות העולם³³

ביתר ביאור: **ברכה** חלה **כתוספת** על דבר קיים, כפי שביאר הרמב"ן (שמות כה, כד) את סוד לחם הפנים: "כי ברכת השם מעת היות העולם לא נברא יש מאין. אבל **כאשר יהיה שם שרש דבר תחול עליו הברכה ותוסיף בו**, כאשר אמר אלישע (מלכים ב ד, ב) הִגִּידִי לִי מַה יֵשׁ לָךְ בְּבֵית, וחלה הברכה על אסוך שמן ומלאה כל הכלים. ובאליהו (מלכים א יז, טז) כִּד הִקְמַח לֹא כָלְתָה וְצִפְחַת הַשָּׁמֶן לֹא חָסַר. וכן השלחן בלחם הפנים, בו תחול הברכה, וממנו יבוא השובע לכל ישראל". אך **תפילה**, בשונה מהברכה, פועלת את פעולתה גם אם לא חל שום דבר. גם כשאדם ניצב כעני בפתח ואין לו כל זכות, ודאי שיכול לפעול בתפילתו. ואילו ברכה פועלת רק על "שורש דבר" שכבר קיים, ומוסיפה עליו ברכה.

וכפי שהסביר האדמו"ר מליובאוויטש (ליקוטי שיחות, חלק י, פרשת לך לך עמ' 37) "ההבדל שבין **ברכה** שמברכים את פלוני, **לתפילה** שמתפללים עבורו. **ברכה** היא מלשון בִּרְכָה שהיא בור עמוק בו קיבץ מים או יין, ומשם ממשיכים המים או היין - היינו שהוא מקור המים והיין. וכן ברכה מלשון "המברך", שפירושו המשכה - דהיינו שענין הברכה הוא **להמשיך** את הדבר ממקורו, בסדר ההשתלשלות. זאת אומרת, שהברכה מועלת רק כאשר הדבר **ישנו** כבר במקורו, ומאיזו סיבה נתעכבה ההמשכה, מועלת הברכה להמשיכו למטה. משא"כ **תפילה** עניינה הוא **בקשה מהקב"ה** ש"יהי רצון" וכיוצא בזה, שיהיה רצון חדש - כולל גם **דבר חדש** שלא היה בהמקור. ולכן מועלת התפילה, שגם אם היתה גזירה על דבר לא טוב ח"ו, יהפוך הקב"ה אותה לטוב, כי על ידי תפילה מגיעים לבחינה שלמעלה מסדר השתלשלות".

לאור זאת נראה לענ"ד לחלק בין **ברכה** ובין **תפילה** על נכרים. ובעוד **שתפילה** על נכרים מותרת, כי זו **בקשה מהקב"ה** עבורם, ובזה אין כל מניעה. ברכה לעומת זאת, היא **כח** שנמסר בידיו של המברך **להשפיע לאחרים ברכה** ממקורה העליון. בשל כך, כאשר **מברכים** נכרי יש בכך **נתינה** מהכח שנמסר לנו לברך אחרים, ולכן יש בזה חשש לאיסור לא תחנם - לתת מתנת **חינם** לנכרי.

אולם הרב יצחק זילברשטיין דן בספרו חשוּקֵי חמד (יומא נב, א) במעשה "שהגיע נכרי מחוץ לארץ כדי להתפלל בכותל המערבי וביקש מיהודי **להתפלל** עבורו כדי שהתפילות יתקבלו יותר ברצון, ונשאלה השאלה, האם מותר להישמע לבקשתו ולהתפלל עבורו, או לא. ואם נאמר שיתפלל עבורו, מה יעשה כאשר יש לו זמן מצומצם ויכול להתפלל או עבור הנכרי או עבור ישראל חברו, עבור מי יתפלל". ובתשובתו הביא הרב זילברשטיין את דברי המגן אברהם [אות ו] שאסר **לברך** נכרי משום איסור לא תחנם. ונראה איפוא, כי לדעתו **אין הבדל בין תפילה ובין ברכה**, וניתן ללמוד מהאיסור **לברך** נכרי, שגם אסור להתפלל עבורו, וצ"ע [ומכל מקום, הכריע שם "שאם הנכרי הגיע מארץ רחוקה כדי להתפלל ליד הכותל, כיון שהוא מאמין בהשי"ת ובצדיקי ישראל, מותר להתפלל עבורו, ויש בזה מצוה של קידוש השם". ויש ללמוד זאת מדברי הנביא (מלכים א ח, מג) שבית המקדש נועד להיות מקום שעל ידו יתקדש שמו יתברך בעולם. ואם כן אולי גם בימינו, יש מצוה להתפלל עבור נכרי בכותל המערבי, למען יתקדש שמו ברבים].

גם בשו"ת אבני דרך [אות ה] כתב בסיום דבריו: "על שאלתנו כתב לי הגר"א נבנצל, מותר לברך מוסלמי או נוצרי שהקב"ה יעשה לו כך וכך", ומשמע שלא חילק בין תפילה ובין ברכה, וצ"ע.